

inlichtingendienst (zou) overnemen, want', zo verklaarde van 't Sant in '48, 'wij moesten aan de top hebben iemand die hier' (in Nederland) 'gezien had, hoe het in elkaar zat, die hier moest werken met zijn persoonlijke contacten . . . De bedoeling was niet dat ik die dienst zou houden; ik zou alleen bij de oprichting helpen.'¹ Wij betwijfelen de juistheid van die mededeling, d.w.z.: wij achten het wèl waarschijnlijk dat van Hamel, ware hij teruggekeerd (hij werd begin oktober '40 bij het Tjeukemeer gearresteerd), hoofd zou zijn geworden van een 'afdeling' van de CID welke het contact met bezet gebied onderhield, maar ook van de veiligheids-'afdeling'? Zou van 't Sant dát aspect, zou hij zijn titel van 'generaal' (hij oefende na zijn benoeming herhaaldelijk vergeefse aandrang op Dijkhoorn uit opdat deze hem tot generaal-majoor der marechaussee zou benoemen) prijsgegeven hebben? Dat achten wij onwaarschijnlijk.

Juist dat veiligheidsaspect kreeg van van 't Sant extra aandacht. *MI-5* stelde in de zomer van '40 onderzoeken in naar verscheidene Nederlandse ministers. Enkelen hunner die niet ten volle vertrouwd werden, o.m. Steenberghe en Welter, werden geschaduwd, in hun werkkamers werden microfoons verborgen en hun telefoongesprekken werden afgeluisterd. Van 't Sant kreeg afschrift van de rapporten van *MI-5* of samenvattingen daarvan: die gingen naar de koningin toe. Over de defaitistische gesprekken die van medio juni af in het landhuis gevoerd waren waar Dijkhoorn en enkele officieren hun intrek genomen hadden, werd van 't Sant (en dus de koningin) spoedig ingelicht door een daar als huisknecht aangestelde soldaat die zich aan die gesprekken dermate geërgerd had dat hij zijn taak had neergelegd en naar van 't Sant was gelopen die hem prompt bij de CID in dienst genomen had. Al die berichten die in juni en juli aan de koningin voorgelegd werden, kennen wij niet in bijzonderheden, maar wij twijfelen er niet aan dat zij in algemene zin haar overtuiging bevestigden dat de hoogste landsbelangen gediend zouden worden wanneer niet alleen de Geer maar ook enkele van zijn ambtgenoten ten spoedigste uitgeschakeld werden: met deze lieden was geen oorlog te voeren.

★

Op 21 mei had, gelijk eerder vermeld, van Kleffens aan *Lord Halifax* de vraag voorgelegd of het wenselijk was dat de regering een oord in het

¹ Getuige F. van 't Sant, a.v., dl. IV c, p. 482 en p. 1559.